

2024. gada pētījuma par kultūras infrastruktūras un pakalpojumu pieklūstamību Latvijā galvenās atziņas

LKA docente, projektu vadītāja Mg.art. Kristīne Freiberga
LKA lektore, pētniece Mg. art. Dita Pfeifere

Ilgtspējīga tūrisma domnīca “Lēnāks tūrisms visiem: kā dabas un kultūras tūrisma pieredzi Rīgas reģionā padarīt rāmāku, pieejamāku un jēgpilnāku?”

Āgenskalna tirgus, 2024. gada 19. septembrī

Pētījuma konteksts

Kultūras tiesībās balstīta kultūrpolitika

Ikvienas personas **tiesības piedalīties kultūras dzīvē** ietver trīs galvenos pamatprincipus:

- līdzdalība kultūras procesos
- piekļuve kultūrai
- ieguldījums kultūras dzīvē (United Nations 2009:15)

Valsts Kultūrpolitikas pamatnostādņēs 2022. – 2027. gadam „Kultūrvalsts” kā galvenais stratēģiskais mērķis ir noteikta **ilgtspējīga un pieejama kultūra**, uzsverot, ka kultūras piedāvājumam ir jābūt pieejamam ikvienam sabiedrības loceklim[..] (Kultūras ministrija, 2022)

Terminoloģija

PIEKĻUVE (angļu – access, franču – accès, spāņu – acceda, vācu – Zugang)

PIEEJAMĪBA (angļu – availability, franču – disponibilité, spāņu – disponibilidad, vācu – Verfügbarkeit)

PIEKĻŪSTAMĪBA (angļu – accessibility, franču – accessibilité, spāņu – accesibilidad, vācu – Zugänglichkeit)

Terminu **pieejamība** un **pieklūstamība** nošķīrums Latvijā vēl tikai veidojas, tādēļ sastopams to jaukts lietojums vienādā nozīmē. Nozaru politikas veidošanā LM, VARAM, KM pakāpeniski īsteno pāreju uz abu terminu nošķīrumu

Kultūras pieejamība – kultūras preču un pakalpojumu pastāvēšana, ko visi var baudīt un izmantot.

Kultūras pieklūstamība – dažādu konkrētu mērķgrupu (tai skaitā – cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem) iespējas piekļūt kultūras pakalpojumiem un pasākumiem, apmeklēt un baudīt kultūru bez diskriminācijas. Pieklūstamība ietver arī ikviena tiesības meklēt, saņemt un dalīties ar informāciju par visām kultūras izpausmēm.

- Kultūras ministrijas pasūtīts **“Pētījums par kultūras infrastruktūras un pakalpojumu piekļūstamību Latvijā”** (LKA Kultūras un mākslu institūts, projekta vadītāja Baiba Tjarve)
- pētnieki – **Baiba Tjarve, Gints Klāsons, Kristīne Freiberga, Dita Pfeifere, Egija Salaciete, Ance Bergmane**
- laika posmā no 2023. gada 21. septembra līdz 2024. gada 1. martam

Pētījuma mērķis ir

izpētīt Latvijas kultūras pakalpojumu piekļūstamību Latvijā, analizējot un identificējot:

- 1.** mērķauditorijas kultūras piekļūstamības vajadzības;
- 2.** pašreizējo kultūras pakalpojumu piekļūstamību;
- 3.** iespējamus risinājumus kultūras piekļūstamības uzlabošanai.

Pētījuma metodes un datu avoti

Cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem:

- 8 ekspertu intervijas
- 6 fokusgrupu diskusijas

Latvijas kultūras organizācijas:

- Aptauja (n=421)
- 11 intervijas
- VKKF mērķprogrammas “KultūrELPA” 2021. gadā atbalstīto projektu pieteikumu un atskaišu analīze

Pētījuma rezultāti

Kultūras piekļūstamība

Piekļūstamība

(Accessibility)

- fiziskā piekļūstamība
- finansiālā piekļūstamība
- sociālā piekļūstamība
- Informācijas piekļūstamība

Mērķa grupas

- cilvēki ar redzes traucējumiem
- cilvēki ar kustību traucējumiem
- cilvēki ar dzirdes traucējumiem
- cilvēki ar garīga rakstura traucējumiem

- Universālā dizaina pieeja (“**būtiski dažiem, noderīgi daudziem**”);
- Valsts kultūrpolitikas dokumentu līmenī - prioritāte, bet **risinājumu ieviešanā - iniciatīva pārsvarā nāk no cilvēku ar invaliditāti interešu aizstāvības NVO.**

Uzbrauktuve ir vajadzīga cilvēkam
ratīnkrēslā, bet tā ir noderīga arī tad,
ja cilvēks ir salauzis kāju un
pārvietojas uz krukšiem, rokturis
viņam ir vajadzīgs arī tad, ja vairs
nejūtas stabili, tas var būt gan
traumas, gan insulta dēļ (..).Mēs bieži
skatāmies šauri – mums pagastā
nav neviena cilvēka ratīnkrēslā, tātad
tas nav aktuāli, bet vajadzētu
skatīties plašāk. **Cilvēkiem tā
vajadzība var rasties dzīves laikā –
mazi bērni, seniori, var gadīties
traumas.**

Kopējās vajadzības

- Pozitīvi – VKKF 2021. gadā īstenotā mērķprogramma “KultūrELPA”.
- Ierosinājums **iestrādāt pieklūstamības kritērijus ikvienā projektu konkursa nolikumā.**

kultūr \ elpa

Kopējās **fiziskās** piekļūstamības vajadzības

- Projektēšanas un izstrādes laikā **pieaicināt piekļūstamības ekspertus.**
- Fiziskā piekļūstamība jānodrošina **ne tikai auditorijas daļā, bet arī uz skatuves un aizskatuvē.**
- **Jēgpilnu** risinājumu ieviešana.
- Jebkuram fiziskās piekļūstamības risinājumam ir jābūt tādām, ko **persona ar FT var izmantot patstāvīgi.**

Raunas iela

is, Cēsu novads

Google ielas attēls

2019 Skatīt citus datumus

Un, protams, vēl viena lieta, kas ir ārkārtīgi būtiska, kur mēs Latvijā pieklibojam, ir tā ekspluatācija kā tāda. Mēs jau arī iepriekš runājām par to, ka vienā brīnišķīgā izstāžu zālē var nodrošināt pieejamu no fiziskās vides viedokļa, var uztaisīt tualeti, bet ekspluatācijas laikā **saprot, ka tā tualete ir... Ir jāpārtaisa par apkopējas kabinetu, vai kādā sporta iestādē tur, piemēram, tur ir šūšanas darbnīca iekārtota**, jo pie mums tādi cilvēki nenāk, un tad beigās izrādās, ka tā pieejamība ir uz papīra, bet tā... Patiesībā reālajā dzīvē viņas jau nav arī, un tas tā kā bēdīgi ir.

Vidzemes koncertzāles "Cēsis" ieeja, Google Street View

Kopējās **finansiālās** piekļūstamības vajadzības

- Atlaides visbiežāk tikai personām ar **1. un 2. grupas invaliditāti**.
- Nebūtu pilnīgi viss kultūras saturs jānodrošina bez maksas.
- **Atbalstam un atlaidēm jābūt**, ņemot vērā samazinātās iespējas iesaistīties darba tirgū.

Kopējās **sociālās** pieklūstamības vajadzības

- Galvenie iemesli – **(1) zināšanu un izpratnes trūkums, (2) attieksmes problēmas.**
- Proaktivitāte ir jāizrāda tieši pašiem kultūras produktu un pakalpojumu sniedzējiem.
- Jāmaina mīts par to, ka **“mūsu novadā šādu cilvēku nav”.**
- Vienkāršākais risinājums – **jautāt “kā es tev varu palīdzēt?”**, un atbilstoši reaģēt.

*Piemēram, kādā koncertzālē, mēs arī daudz diskutējam par to, kur tad koncertzālē varētu tos invalīdus likt, piemēram, ratiņkrēslā. Un mums arhitekti saka, ka mēs viņus pirmajā rindā un viss. **Bet, ja nu tu negribi sēdēt pirmajā rindā? Bet, ja nu tu esi ar draudzeni atnācis un tu tur gribi pēdējā rindā sēdēt varbūt,** vai pa vidu sēdēt kaut kur, ja nu tev redze varbūt, ka nav tik laba, vai tu negribi, lai tevi visur izbīda priekšā, tu esi kautrīgs pēc savas būtības? Tomēr tām izvēles iespējām kaut kādām jābūt.*

Kopējās **informācijas** piekļūstamības vajadzības

Informācija par piekļūstamību mājaslapās un informatīvajos materiālos

- **piekļūstamības risinājumi** ēkai vai infrastruktūrai (īpaši – foto, video);
- **priekšnosacījumi un kairinātāji** kultūras pasākuma saturā vai formātā;
- apmeklētājs var savlaicīgi **pieņemt lēmumu** konkrēto pasākumu neapmeklēt, vai arī tam **pienācīgi sagatavoties** (zāļu lietojums, saulesbrīļi, skaņu slāpējošu austiņu paņemšana līdzī vai tml.).

Mērķgrupām piekļūstama informācija

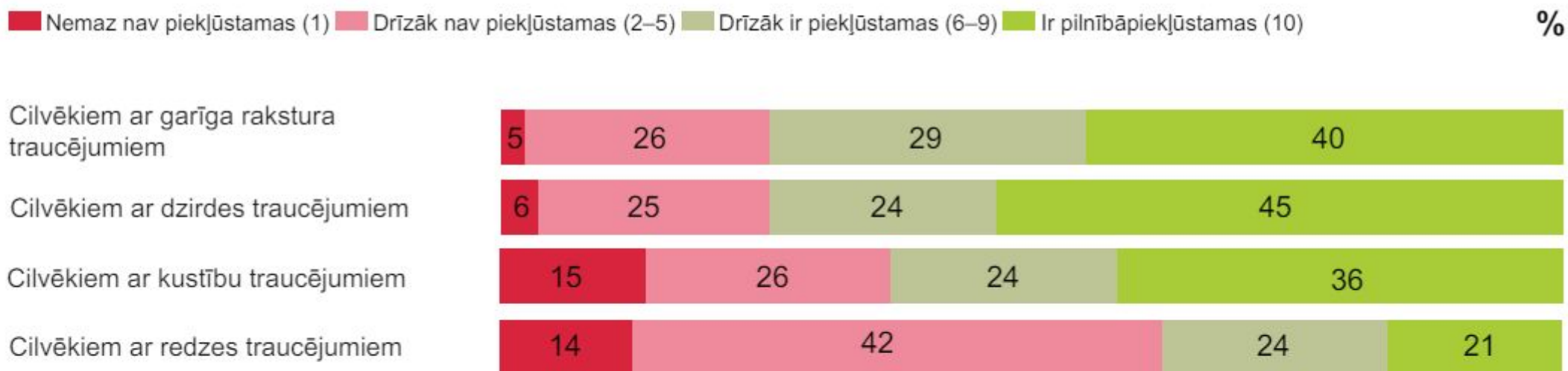
- vizuālā satura atveidojums audio vai taktilā formātā;
- audio satura atveidojums vizuāli (titri, zīmju valodas tulkojums);
- **runas ātrums** svarīgs, ja paredzēts informāciju tulkot zīmju valodā;
- komunikācijas un informatīvajos materiālos vēlams **izmantot vieglo valodu**.

VIEGLĀ VALODA

**PALIELINĀTĀ
DRUKA**

Par izstādi "Mūra nojaukšana".
Anotācija vieglajā valodā.

Palielinātā druka

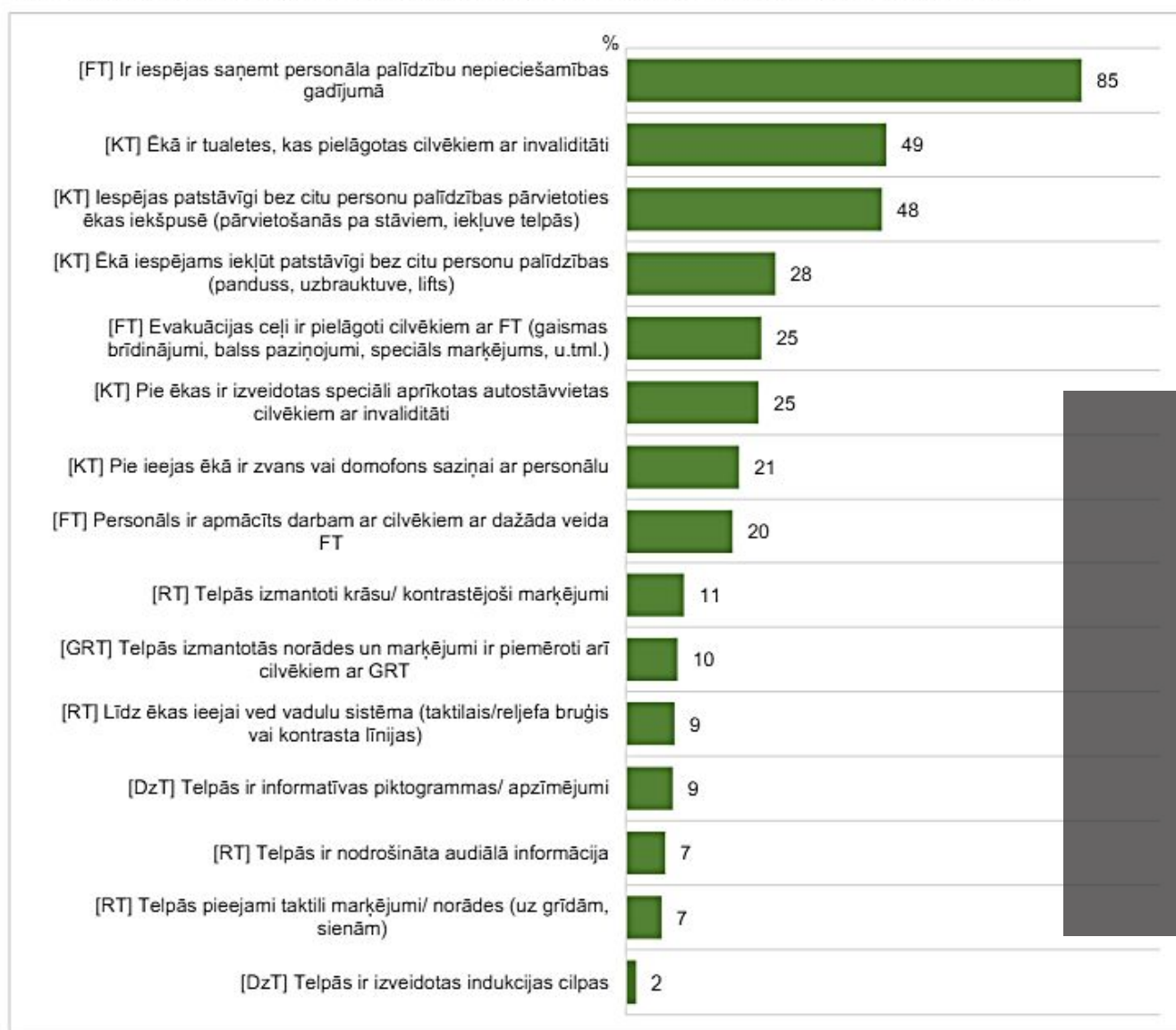

Kultūras un radošā sektora pašnovērtējums: telpu piekļūstamība kopumā.

Latvijas kultūras un radošā sektora organizāciju elektroniska aptauja, 2024.g. februārī

Jautājums anketā: Vispirms lūgsim Jūs novērtēt telpu, kur sniežat pakalpojumus un organizējat pasākumus, piekļūstamību cilvēkiem ar FT. Piekļūstamība šī jautājuma kontekstā tiek saprasta kā cilvēku ar FT iespējas patstāvīgi iekļūt ēkā, orientēties ēkā, pārvietoties pa telpām, starp stāviem, apmeklēt labierīcības, saņemt pakalpojumus vai piedalīties pasākumos u.c. Kā Jūs novērtētu – cik piekļūstamas kopumā ir jūsu telpas...?

Bāze: visi respondenti, n=421.

Vidēji 3,5 risinājumi telpu piekļūstamībai

3. attēls. Telpu piekļūstamības risinājumi.

Jautājums anketā: Novērtējiet, lūdzu, cik piekļūstamas ir jūsu pakalpojumu un pasākumu telpas cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem šādos aspektos?

Piezīme 1: Attēlots to īpatsvars, kuri norāda, ka konkrētie risinājumi ir ieviesti.

Piezīme 2: Pie katra risinājuma norādīta funkcionālo traucējumu mērķgrupa, uz kuru tā attiecas.

Saīsinājumi: [FT] visas funkcionālo traucējumu mērķgrupas kopā; [KT] kustību traucējumi; [RT] redzes traucējumi; [DzT] dzirdes traucējumi; [GRT] garīga rakstura traucējumi.

Bāze: visi respondenti, n=421.

Plašāka informācija

- “Pētījums par kultūras infrastruktūras un pakalpojumu piekļūstamību Latvijā” un tā kopsavilkums
  - Pielikums – *Piekļūstamības risinājumi ārvalstu kultūras organizācijās*
  - Pielikums – *Piekļūstamības vadlīnijas kultūras organizācijām un pasākumu rīkotājiem*

<https://www.km.gov.lv/lv/petijumi>

<https://lka.edu.lv/lv/petnieciba/petijumu-projekti/lietiskie-petijumi/>

Paldies! Jautājumi?

Kristīne Freiberga, kristine.freiberqa@lka.edu.lv

Dita Pfeifere, dita.pfeifere@lka.edu.lv